ئەو ڕۆژانەی بەڕۆژوو بوون تێیاندا قەدەغەیە:

چەند حەدیسێك هاتووە دان بەوە دائەنێت کە ڕۆژوو گرتن لە چەند ڕۆژێکدا قەدەغەیە، وا لە خوارەوە ڕوونی ئەکەینەوە:

١- نەهی لە بەڕۆژوو بوون لە دوو جەژنەکاندا:

زانایان هەموو کۆن لەسەر حەرامێتی بەڕۆژوو بوون لە دوو ڕۆژەی جەژنەکاندا، ڕۆژووەکە فەڕز بێت یا سوننەت، بەپێی قسەکەی عومەر ﷺ کە فەرمویەتی: پێغەمبەر ﷺ ڕۆژوو گرتنی دوو ڕۆژی هەردوو جەژنەکانی قەدەغە کردبوو. قەدەغەیی ڕۆژی جەژنی ڕەمەزان لەبەر ئەوەیە کۆتایی هاتنی ڕۆژوو گرتنتانە، وە قەدەغەیی ڕۆژی جەژنی قوربان لەبەر ئەوەیە کە لە قوربانی‌یەکانتان بخۆن. (رواه أحمد والأربعة)[١].

٢- نەهی لە بەڕۆژوو بوون لە (أيام التشريق) دا، واتە دووەم و سێیەم و چوارەم ڕۆژی جەژنی قوربان:

دروست نی‌یە کەس لەو سێ ڕۆژەدا کە بە دوای جەژنی قورباندا دێت بەڕۆژوو بێت، بەپێی ئەوەی ئەبوهوڕەیرە ئەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ عبدالله ی کوڕی حوزافەی نارد بۆ مینا بانگەواز بکات بڵێت: (ئەم ڕۆژانە بەڕۆژوو مەبن، چونکە ڕۆژانی خواردن و خواردنەوەو یادی خوا کردنە). (ئەحمەد بە ئیسنادێکی (جید) گێڕاویەتی‌یەوە).

طەبەرانی لە (الأوسط)دا ئەگێڕێتەوە لە ئیبنوعەبباسەوە ﷺ کە پێغەمبەر ﷺ جاڕچی‌یەکی نارد جاڕ بدات بڵێت: ئەم ڕۆژانە کەس تێیاندا بەڕۆژوو نەبێت، چونکە ڕۆژی خواردن و خواردنەوە و چوونە لای ژنەکانتانە[٢].

([1]) مانای ئەم حەدیسە لە صەحیحەیندا هەیە و لە (الإرواء) یشدا تەخریج کراوە بە ژمارە (٩٦٢) (تمام المنة)

([2]) کورتەی قسەی شێخ ئەلبانی ئەوەیە: دوو ڕەخنەی لێ ئەگیرێ:

دانەر ئەم حەدیسەی لە (مجمع الزوائد) ەوە وەرگرتووە جا بە هەڵە نەقڵی کردووە، چونکە ئەم زاراوەیە لە (الكبير) ی (طبراني) دا هەیە نەك لە (أوسط) دا جا گێڕانەوە ی ئەم زاراوەیە بۆ (أوسط) هەڵەیەکە هەم دەرهەق بە (طبراني) کراوە و هەم دەرحەق بە (هيثمي)، جا ئەم نەقڵ کردنەی دانەر بۆتە هۆی ئەوەی کە هەڵەی کردبێت لە زاراوەکەدا.

ڕەخنەی دووەم: ئەو زاراوەی کە لە حەدیسەکەدا هاتووە کە باسی چوونە لای ژن ئەکات سەنەدەکەی زەعیفە با (هيثمي)ش بە حەسەنی دانابێت، پاشان شێخ بەڵگەی زەعیفی ئەم ئیسنادە ئەهێنێتەوە دوایی ئەفەرموویێت: کورتەی باس ئەوەیە کە ئەم زیادەیە لە ماناو ریوایەتدا مونکەرە، لە ریوایەتدا ئەوە باسەکەیت زانی کە باسمان کرد، ئەمما لە ماناکەیدا لەبەر بەرهەڵستی کردنی‌یەتی لەگەڵ هەندێك ڕێگای تردا کە بە صەحیحی هاتووە —لە جیاتی زاراوەی چوونە لای خێزان- یادی خوا کردن هاتووە، چونکە چوونە لای خێزان بە عەمەلی ناکرێت لە ڕۆژانی (أيام التشريق)دا لە ژێر ئەو هەموو چادرە زۆر و بەیەك نووساوە و قەرەباڵغەدا، هەروەك ئاشکرایە، ئیتر خوای گەورەش بۆخۆی زاناترە.

جا کاتێك ئەوەت زانی، بزانە کە شێخ (عبد الله الغماري) لەو کتێبەیدا کە ناوی ناوە (الكنز الثمين في أحاديث النبي الأمين) هەڵەیەکی زۆر گەورەی کردووە لە حەدیسەکەی نوبەیشەدا کە لەمەوبەر باس کراوە.

لەو ریوایەتەشدا کە باسی چوونە لای ژنیشی هێناوە، کە ئەمەش لە چەند ڕوویەکەوە پوچەڵە:

١- ئەم زیادەیەی کە هەیە لەگەڵ ئەوەشدا کە زەعیفە، ئەو دووانەی کە ریوایەتەکە لە نوبەیشەوە ئەگێڕنەوە باسی ئەوەیان نەکردووە، ئەمەش هەڵەیەکە دەرهەق بە هەموویان.

٢- دەرهەق بە (سيوطي) ش هەر هەڵەی کردووە، چونکە ئەم حەدیسە لە (الجامع الصغير) دا هەیە بەڵام ئەم زیادەیەی تێدا نی‌یە.

بەڵام هاوەڵانی شافیعی ڕێیان داوە ئەو سێ ڕۆژە ڕۆژووی تێدا بگیرێت کە ناویان (أیام التشریق)ە بۆ ئەو کەسانەی ڕۆژوو گرتنەکەیان لەو ڕۆژانەدا هۆی هەبێت، وەك ڕۆژووی نەزر یا کەفارەت وگێڕانەوە. بەڵام ئەو ڕۆژووەی کە هۆی نی یە، ئەوە بەبێ ئیختیلاف نێوان زانایان دروست نی یە لەو سێ ڕۆژەدا بەڕۆژوو بێت. وە ڕۆژووی ئەو سێ ڕۆژە کە نەهی کراوە لە ڕۆژوو گرتن تێیدا، هەروەك ئەو نوێژانەیان داناوە کە لەبەر هۆیەك لەوکاتانەدا دروستە بکرێت کە نەهی کراوە لە نوێژکردن تێیدا.

٣- جیاکردنەوەی ڕۆژی هەینی و بەتەنها بەڕۆژوو بوون تێیدا قەدەغەیە:

ڕۆژی هەینی جەژنی هەفتانەی موسڵمانانە، لەبەر ئەوە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژوو گرتنی تێدا قەدەغە کردووە، وە جەماوەری زانایان بۆ ئەوە چوون کە ئەو قەدەغە کردنە بۆ کەڕاهەتە، نەك بۆ حەرامێتی، مەگەر ڕۆژێك پێش هەینی یا دوای هەینی بەڕۆژوو بوو، یا کەوتە ناو ئەوکاتانەی ئەو خوی پێوە گرتووە تێیدا بەڕۆژوو بێت، یا ڕۆژی عەرەفە بوو، یا عاشوڕا، ئەوە کەڕاهەتی نی یە ئەگەر کەسێك تێیدا بەڕۆژوو بێت، چونکە لە عبدالله ی کوڕی عومەرەوە ﵁ هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ چوو بۆ ماڵی جوەیری یەی کچی (حارث) کە ڕۆژی هەینی بوو، سەیری کرد بەڕۆژووە، فەرمووی: (ئایا دوێنێ بەڕۆژوو بوویت؟) ووتی: نا. فەرمووی: (ئەی ئەتەوێ سبەینێ بەڕۆژوو بیت؟) ووتی: نا. فەرمووی: (کەواتە بیشکێنە). (بەززار بەسەنەدێکی حەسەن گێراویەتی یەوە)[٣].

لە عامیری ئەشعەری یەوە هاتووە ووتویەتی: گوێم لێ بووە پێغەمبەر ﷺ ئەیفەرموو: (إنَّ يَومَ الجُمُعَةِ عِيدُكُم فَلا تَصُومُوهُ، إلا أن تَصُومُوا قَبلَهُ أو بَعدَهُ) (رواه البزار بسند حسن). واتە: ڕۆژی هەینی جەژنی خۆتانە تێیدا بەڕۆژوو مەبن، بەڵام ئەگەر عادەتتان بوو ڕۆژێکی پێشووی یا دوایی بەڕۆژوو بوون، ئەوە بەڕۆژوو بن.

عەلی ﵁ فەرموویەتی: هەرکەس لە ئێوە ئەیەوێت بەڕۆژووی سوننەت بێت با ڕۆژی پێنج شەممە بەڕۆژوو بێت، نەك ڕۆژی هەینی، چونکە ڕۆژی هەینی ڕۆژی خواردن وخواردنەوە ویادی خوایە.(ئیبنوئەبی شەیبە بە سەنەدێکی حەسەن ڕیوایەتی کردووە).

٣- وا دەرئەکەوێت بۆ خۆی سەرنجی ئەو کارەی داوە کە ئاماژەمان بۆ کرد، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەر ئەوەندەی باس کردووە لە ماناکەیدا کە نەکارەتی تێدا نەبێت. جا لە لێکۆڵینەوەکەیدا بەم شێوەیە لەسەری دوواوە:

چوونە لای ژنی بە دەست بازی لەگەڵیدا لێك داوەتەوە بێ ئەوەی باسی نزیکی و جووت بوون بکات، کە زۆربەی مەبەستی دەست بازی هەر لەبەر ئەوەیە، وە بۆیەشیە وای کردووە چونکە ئەو مانایە مونکەرە، جا ئەگەر ناوبراو ئاگای لە حەدیسە صەحیحەکان بووایە و ئاگای لە مەتن و لەوەی کە صەحیحە و لەوەی کە صەحیح نی یە لە زاراوەکانی، ئەوە ئاوها تووشی ئەم هەڵە زاراوەیی یەش نەدەبوو.

وە ئەم غەماری یەش چەندین هەڵەی هەیە، و چەندین حەدیسی بە صەحیح داناوە لە کەنزەکەیدا و لە کتێبی تریشیدا کە من بەسەر زۆریاندا ئاگاداریم هەیە، لەبەرگی و سێ و چواری (الأحاديث الضعيفة) دا باس کراوە جا بگەڕێرەوە بۆ پێشەکی یەکەیان.

(3) بوخاری لە خودی حەدیسی جوەیری یەوە ئەیگێڕێتەوە و حەدیسەکەش هەر یەکێکە لەگەڵ ئەوەی تریان، بەڵام ڕاوی یەکانیان جیاوازیان هەیە، چونکە هەندێکیان لە موسنەدی ئیبنوعەمردا ئەیگێڕێتەوە و هەندێکیان لە موسنەدی جوەیری یەوە.

و (حافظ) لە فەتحدا هەر ئەوەی پارسەنگ داوەتەوە، جا سەیری لێکۆڵینەوەکەی من بکە لەسەر صەحیحی ئیبنوخوزەیمە کە بە ژمارە (٢١٦٢) وە صەحیحی ئەبی داود (٢٠٩٣) (تمام المنة)

لە صەحیحی بوخاری و موسلیمدا لە جابیرەوە ﷺ هاتووە دەفەرموویێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (لا تَصُومُوا يَومَ الجُمُعَةِ، إلا وَقَبلَهُ يَومٌ ، أو بَعدَهُ يَومٌ). واتە: ڕۆژی هەینی بەڕۆژوو مەبن مەگەر ڕۆژی پێشووی یا دوای بەڕۆژوو بن.

وە لە (لفظ)ێكی موسلیمدا هاتووە فەرموویەتی: (وَلا تَخُصُّوا لَيلَةَ الجُمُعَةِ، بِقِيَامٍ مِن بَينِ اللَّيَالِي، وَلا تَخُصُّوا يَومَ الجُمُعَةِ، بِصِيَامٍ مِن بَينِ الأَيَّامِ، إلا أن يَكُونَ فِي صَومٍ يَصُومُهُ أحَدُكُم). واتە: شەوانی هەینی لەناو هەموو شەوەكاندا تایبەت مەكەن بۆ شەو نوێژ، وە ڕۆژانی هەینی لەناو هەموو ڕۆژەكاندا تایبەت مەكەن بۆ ڕۆژوو گرتن، مەگەر بكەوێتە ناو ڕۆژووی كەسێكتانەوە كە عادەتی وابێ بیگرێ.

٤- ڕۆژوو گرتنی ڕۆژی شەممە بە تەنها و جیاكردنەوەی قەدەغەیە:

بوسری سولەمی‌یەوە لە صەممائی خوشكی‌یەوە ئەگێڕێتەوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (لا تَصُومُوا يَومَ السَّبتِ إلا فِيمَا افتَرَضَ عَلَيكُم، وَإن لَم يَجِد أحَدُكُم إلا لِحَا عِنَبٍ أو عُودَ شَجَرَةٍ فَلِيَمضَغهُ). (ئەحمەدو خاوەن سونەنەكان ریوایەتیان كردووە، وە حاكم ووتویەتی: صەحیحە لەسەر شەرتی موسلیم، وە (ترمذي) بە حەسەنی داناوە)[4]. واتە: ڕۆژی

([4]) زانایان جیاوازیان هەیە لەبارەی ئەم حەدیسەوە، ئەوانەی دانەر باسی كردن بەهێزیان كردووە، وە مالیك ووتویەتی ئەم حەدیسە درۆیە، و ئیمام ئەحمەدیش بە زەعیفی داناوە لە (تهذیب السنن)دا و نەسائی ووتویەتی: (مضطرب)ە، هەروەها (حافظ) یش وای ووتووە وە (حافظ) باسی (إضطراب)ەكەشی كردووە لە (التلخیص)دا، جا هەركەس پێی خۆشە با بۆی بگەڕێتەوە (٦/٤٧٢) پاشان بۆم دەركەوت كە حەدیسەكە صەحیحە، و ئەو (إضطراب)ەش لەسەر صیحەحەتی حەدیسەكە كاریگەر نی‌یە، چونكە هەندێك لە ڕێگاكانی سالمە، ئەمەشم لە (إرواء الغليل)دا ڕوون كردۆتەوە بە ژمارە (٩٦٠) بە شێوەیەك كە هیچ ڕێگا بۆ گومان كردن لە صەحیحی‌یەتەكەیدا ناهێڵێ.

وە مناكردنەوەی ئەم حەدیسە بە قەدەغە كردنی ڕۆژووی شەممە بە تەنها، بەم ڕستەیە لائەچێت كە فەرموویەتی: مەگەر ڕۆژووی فەرز نەبێت، چونكە ئەم حەدیسە وەكو ئیبنوقەییم لە (تهذیب السنن)دا باسی كردووە:

بەڵگەی قەەغە كردنی ڕۆژووی سوننەتە، بە تەنیا بێت یان لەگەڵ ڕوژی تردا بێت وەك یەكە، چونكە ئەم جیا كردنەوەی ڕۆژووی فەڕزە ئەوە ئەگەیەنێت كە قەدەغە كردنەكە هەموو جۆرەكانی ڕۆژووی سوننەت ئەگرێتەوە، جا ئەگەر هەر شێوەی تەنهایی شەممەی بگرتایەتەوە ئەوە ئەیفەرموو: ڕۆژی شەممە بە تەنیا جیا مەكەنەوە بە ڕۆژوو، مەگەر ڕۆژێك لە پێشیا یان لە دوایدا بەڕۆژوو بن، هەروەكو لەبارەی ڕۆژووی جومعەوە وای فەرمووە.

جا كاتێك ئەوە دەركەوت ئینجا ئەم حەدیسە بەرهەڵستی لەگەڵ ئەو حەدیسانەدا ئەكات كە ڕۆژووی سوننەت لە شەممەدا بە ڕەوا دائەنێت، وەك حەدیسەكەی عبداللّەی كوڕی عەمر كە لە پێشەوە هاتوە لە باسی نەی لە بەڕۆژوو بوونی ڕۆژی هەینیدا وە وێنەی ئەو كە ئیبنوقەییم لەژێر ئەم حەدیسەدا باسی كردووە لە لێكۆڵینەوەیەكی زۆر گرنگ و بەسوددا، لەوێدا قسەی زانایانی باس كردووە، لە دواییدا گەیشتۆتە ئەو سەرەنجامەی كە قەدەغە كردنەكە بۆ بەڕۆژوو بوونە لە شەممەدا بە تەنها، وە ئەم حەدیسە و ئەوانەی تری یەك خستووە، جا منیش لە (الإرواء) دا هەر بەلای ئەم ڕایەدا چووم.

وە من پێم وایە یەك خستن و كۆكردنەوە لەنێوان ئەم حەدیسانەدا چاكە، ئەگەر دوو شت نەبێ:

یەكەم: ئەم حەدیسە بە صەراحەت بەرهەڵستی ئەم حەدیسە صەحیحانە نەكات وەك لە ئیبنوقەییمەوە باسم كرد.

دووەم: ڕێگایەكی تر هەیە بۆ یەك خستنی ئەم حەدیسانە و كۆكردنەوەیان، ئەگەر بمانەوێ كار بەو قاعیدە زانستیانە بكەین كە لە كتێبە ئوصولی‌یەكاندا باس كراوە، جا لەو قاعیدانە ئەمانەی خوارەوەن:

شەممە بەڕۆژوو مەبن جگە لە فەڕزەکان، جا ئەگەر هیچتان دەست نەئەکەوت کە بیخۆن جگە لە چێوکە ترێیەك نەبێت، ئەوە بیجون با ڕۆژووەکەتان بشکێ.

(ترمذي) ووتویەتی: واتای کەڕاهەت لێرەدا ئەوەیە کە ئەو کەسە بە تایبەتی هەر لە ڕۆژی شەممەندا بەڕۆژوو بێت، چونکە جولەکەکان ئەم ڕۆژە بە ڕۆژێکی مەزن دائەنێن.

ئوموسەلەمە فەرمویەتی: پێغەمبەر ﷺ ڕۆژی شەممان و یەك شەممان زۆرتر بەڕۆژوو ئەبوو، لەچاو ڕۆژانی تردا. وە ئەیفەرموو: ئەم دوو ڕۆژە جەژنی بێ باوەڕەکانە، بۆیە حەز ئەکەم پێچەوانەی ئەوان بم. (ئەحمەدو بەیهەقی و حاکم و ئیبنوخوزەیمە گێڕاویانەتەوە، وە حاکم و ئیبنوخوزەیمەش بە صەحیحیان داناوە).

مەزهەبی حەنەفییەکان و شافیعییەکان و حەنبەلییەکانیش ئەوەیە، کە ڕۆژوو گرتنی ڕۆژی شەممە بەتەنیا بە کەڕاهەت دائەنێن بەپێی ئەو بەڵگانە.

مالك بە پێچەوانەی ئەمانە ڕێی داوە بە بێ کەڕاهەت ڕۆژووی تێدا بگیرێت، بەڵام حەدیسەکە بەڵگەیە بەسەریەوە.

٥- قەدەغەیی ڕۆژوو گرتنی (یوم الشك):

عەمماری کوڕی یاسر فەرموویەتی: هەر کەس ئەو ڕۆژەی گومانی هەیە کە ڕەمەزان بێت، بەڕۆژوو بێت ئەوە سەرپێچی ئەبوقاسمی کردووە ﷺ. (خاوەن سونەنەکان گێڕاویانەتەوە). (ترمذي) ووتویەتی: حەدیسێکی حەسەن و صەحیحە، وە بەشی زۆری زانایان بەو حەدیسە کار ئەکەن، وە سوفیانی ثەوری و مالیکی کوڕی ئەنەس و عبداللهی کوڕی موبارەك و شافیعی و ئەحمەد و ئیسحاق ئەڵێن: کەڕاهەتی هەیە هەر کەس لەو ڕۆژەدا بەڕۆژوو بێت.

وە بەشی زۆری زانایان ڕایان وایە ئەگەر کەسێك لەو ڕۆژە گومان لێ کراوەدا بەڕۆژوو بێت واتە بە گومانەوە تێیدا بەڕۆژوو بێت و ڕەمەزانیش بێت، ئەوە ئەبێت ڕۆژێك دووای ڕەمەزان بەڕۆژوو بێت لەجیاتی ئەو ڕۆژە. وە ئەڵێن: بەڵام ئەگەر ئەو ڕۆژە بەر عادەتێکی ڕۆژووی خۆی کەوت، دروستە بەڕۆژوو بێ تێیدا.

١- زانایان ئەڵێن: ئەگەر قەدەغەکەرو ڕەواکەر کۆبوونەوە، ئەوە قەدەغەکەرەکە پێش ئەخرێت.

٢- ئەگەر قسە و کردەوە بەرهەڵستی یەکتریان کرد ئەوە قسەکە پێش کردەوەکە ئەخرێت.

وە هەرکەس لەو حەدیسانە وورد بێتەوە کە بەرهەڵستی ئەم حەدیسە ئەکەن، ئەبینێت کە دوو جۆرن:

١- حەدیسی یەکەم کردەوەی پێغەمبەر ﷺ و بەڕۆژوو بوونیەتی.

٢- حەدیسەکەی تر قسەی پێغەمبەرە ﷺ هەروەك لە حەدیسەکەی ئیبنوعەمردا هاتووە لەمەوبەر.

جا ئەوەی ئاشکرا و دیارە ئەوەیە، کە هەردووکیان ڕەوا بوون دەرئەخەن. کەواتە کۆ کردنەوە لە نێوان ئەواناو لەنێوان حەدیسی نەهییەکەدا، ئەوە پێویست ئەکات کە ئەم حەدیسە پێش ئەوان بخرێت چونکە ئەم قەدەغەکەرە، وە ئەوان ڕەواکەرن، هەروەها فەرمودەکەی پێغەمبەر ﷺ کە بە جارییەکەی فەرموو: (أتريدين أن تصومي غداً) واتە: ئایا ئەتەوێ بەیانی بەڕۆژوو بیت؟ وە ئەوەی کە مانای ئەمی هەبێت، دووبارە ڕەوا بوون ئەگەیەنێت، کەواتە دووای حەدیسەکە ئەخرێت.

من ئاوام بۆ دەرکەوتووە. جا ئەگەر پێکابێتم ئەوە لە خواوەیەو سوپاس و ستیاشی ئەکەم لەسەر یارمەتی دانی و سەرخستنم، وە ئەگەر هەڵەشم کردبێت ئەوە لە خۆمەوەیە، وە داوای لێ خۆش بوونی گوناهم لە خوا ئەکەم. (تمام المنة ـ محمد ناصرالدين الألباني).

لە ئەبوهورەیرەوە هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (لا تُقَدِّمُوا صَومَ رَمَضَانَ بِيَومٍ وَلا بِيَومَينِ، إلا أن يَكونَ صَومٌ يَصُومُهُ رَجُلٌ، فَلْيَصُم ذَلِكَ اليَومِ) (رواه الجماعة). واتە: ڕۆژێك یا دوو ڕۆژ پێش ڕەمەزان بەڕۆژوو مەبن، مەگەر کەسێك عادەتی بێت، ئەوکاتە با بەڕۆژوو بێت.

(ترمذي) ووتویەتی: ئەم حەدیسە حەسەن وصەحیحە، زانایان کردەوەی پێ ئەکەن، وە بە خراپیان داناوە کەسێك پەلە بکات لە بەڕۆژوو بوون پێش ئەوەی ڕەمەزان بێت لەبەر واتای ڕەمەزان.

بەڵام ئەگەر کەسێك ڕۆژوویەکی تایبەتی خۆی هەبێت و ئەو ڕۆژەشی بەر بکەوێت ئەو کاتە قەیناکە لایان.

٦- ڕۆژوو گرتنی هەموو ساڵ قەدەغەیە:

حەرامە کەسێك ساڵەکە هەمووی بەڕۆژوو بێت، بەو ڕۆژووانەشەوە کە پێغەمبەر ﷺ ڕۆژوو گرتنی تێیاندا قەدەغە کردووە. بەپێی حەدیسی پێغەمبەر ﷺ کە فەرموویەتی: (لاصَامَ مَن صَامَ الأبَدَ) (رواه أحمد والبخاري ومسلم). واتە: ڕۆژووی ئەو کەسە گیرا نابێت کە ساڵ دوانزەی مانگ بەڕۆژوو ئەبێت.

بەڵام ئەگەر کەسێك دوو ڕۆژە جەژنەکەو سێ ڕۆژی دووای قوربان بەڕۆژوو نەبێت، ئیتر هەموو ڕۆژەکانی ساڵ بەڕۆژوو بێت جگە لەو ڕۆژانە کەڕاهەتی لەسەر نامێنی[٥]، بە مەرجێك لەو کەسانە بێت کە توانای بەڕۆژوو بوونیان هەبێت.

(ترمذي) ووتویەتی: کۆمەڵێك زانایان بە خراپیان داناوە بەڕۆژوو بوونی ساڵ دوانزە مانگە، ئەگەر ڕۆژەکانی جەژن و ڕۆژانی تەشریقیشی لەسەر بێت، جا ئەگەر کەسێك لەو ڕۆژانەدا بەڕۆژوو نەبێت ئەوە لەوکەڕاهەتە خۆی ڕزگار کردووە، وە لەو کەسانە نابێت کە ساڵ دوانزە مانگە بەڕۆژوو ئەبن.

وە ئەوەش لە مالیك و شافیعی و ئەحمەد و ئیسحاقەوە ئەگێڕنەوە.

پێغەمبەر ﷺ ئیقراری کرد لەسەر ئەوەی حەمزەی ئەسلەمی لەسەر یەك بەڕۆژوو بێت. وە پێی فەرموو: (صُم إن شِئتَ وَأفطِر إن شِئتَ)[٦]. واتە: هەرکاتێك ویستت بەڕۆژوو بە و هەرکاتێك ویستت بیشکێنە.

([5]) ئەو لێکدانەوەیە جیاوازە لەگەڵ ڕواڵەتی حەدیسەکەدا، کە ئەفەرمووێت: (لا صام من صام الأبد) وە فەرموویەتی: (لا صام ولا أفطر) واتە: نە بەڕۆژوو بووە و نە ڕۆژووی شکاندووە، وە ئیبنوقەییمی زانا ئەمەی ڕوون کردۆتەوە لە (زاد المعاد)دا، بەشێوەیەك کە هەموو گومانێك لائەبات جا فەرموویەتی: مەبەستی ئەو حەدیسە ئەوکەسە نییە کە ڕۆژە حەرامەکان بگرێت. هەروەها (حافظ) یش لە فەتحدا وەك ئەوەی باس کردووە (تمام المنة).

([6]) بەڵێ ئەم حەدیسە باس کرا لە ژێر قسە کردن لەبارەی ئەو کەسانەوە کە بۆیان هەیە بەڕۆژوو نەبن... بەڵام بە زاراوەیەکی تر کە باسی لەسەر یەك ڕۆژوو گرتنی تێدا نییە. لە ریوایەتێکی موسلیمدا هاتووە بەم زاراوەیە:

ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا! من پیاوێکم ڕۆژوو بە بەردەوامی ئەگرم؟ جا ئایا لە سەفەردا بەڕۆژوو ببم؟ ئەویش فەرمووی: ئەگەر پێت خۆش بوو بەڕۆژوو بە وە ئەگەر پێت خۆش نەبوو بەڕۆژوو مەبە، ئیبنوخوزەیمە گێڕاویەتییەوە (٢١٥٣).

بەڵام ئەوە نابێتە بەڵگە لەسەر ئەوەی کە دانەر باسی کردووە، چونکە هیچ پەیوەندییەك لە نێوان ڕۆژوو گرتنی بەردەوام و ڕۆژوو گرتنی ساڵ دووازدەی مانگدا نییە.

ئەمەش لە پێشەوە باس کرا.

وە باشتر وایە ئەو کەسە ڕۆژێك بەڕۆژوو بێت و ڕۆژێك بەڕۆژوو نەبێت، چونکە ئەم شێوەیە چاکترین ڕۆژووە لای خوا(٧)، وەك لە دواییدا باسی ئەکەین.

٧- ئافرەت کاتێك مێردەکەی ئامادە بێت نابێت بێ ئیزنی ئەو بەڕۆژوو بێت:

پێغەمبەر ﷺ قەدەغەی کردووە لە وەختی لە ماڵ بوونی مێردا ژن بێ پرسی مێردەکەی بەڕۆژوو بێت، هەتا ڕێی نەدات.

لە ئەبوهورەیرەوە هاتووە: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (لاتَصُمِ المَرأةُ يوماً وَاحِداً وَزَوجُهَا شَاهِد إلا بِإذنِهِ إلا رَمَضَانَ) (رواه أحمد والبخاري ومسلم). واتە: ئافرەت نابێت هەتا یەك ڕۆژیش بەڕۆژوو بێت بێ پرسی مێردەکەی، ئەگەر مێردەکەی ئامادە بوو -یەعنی لە ماڵ بوو- جگە لە ڕەمەزان.

زانایان ئەو قەدەغەییەیان حەمل کردووە لەسەر حەرامێتی، وە ڕێیان داوە بە پیاو ئەگەر ڕازی نەبوو ڕۆژووەکە بە ژنەکەی بشکێنێ، چونکە دەست درێژی کردووە لە مافی مێردەکەیدا. ئەمە ئەگەر ڕەمەزان نەبوو وەك لە حەدیسەکەدا هاتووە، چونکە ڕەمەزان پێویست ناکات پیاو ڕازی بێت. هەروەها ژن بۆی هەیە بێ پرسی مێردەکەی بەڕۆژوو بێت بە مەرجێك پیاوەکەی ئامادە نەبێت -لە سەفەر بێت- بەڵام کاتێ هاتەوە بۆی هەیە ڕۆژووەکەی پێ بشکێنێت، وە نەخۆشی مێردو نەبوونی توانای چوونە لای ژنەکەی، وەك لە ماڵ نەبوونیان داناوە، لە دروستی بەڕۆژوو بوونی بەبێ پرسی مێردەکەی، واتە: ژن ئەگەر پیاوەکەی بەو شێوەیە بوو ئەتوانێ پرسی پێ نەکات و بەڕۆژوو بێت.

دانە دەم یەکی ڕۆژوو (وصال) قەدەغەیە:

١- لە ئەبوهورەیرەوە هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (إيَّاكُم وَالوِصال، ـ قَالَهَا ثَلاثَ مَرَّاتٍ ـ قَالُوا: فَإنَّك تُوَاصِلُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: إنَّكُم لَستُم فِي ذَلِكَ مِثلِي، إنِّي أبِيتُ يُطعِمُنِي رَبِّي وَيَسقِينِي، فَاكلُفُوا مِنَ الأعمَالِ مَا تُطِيقُونَ) (رواه البخاري ومسلم). واتە: نەکەن ڕۆژوو بدەنە دەم یەك، سێ جار ئەمەی فەرموو، ووتیان: تۆ خۆت ڕۆژوو ئەدەیتە دەم یەك ئەی

وە (حافظ) لە فەتحدا بەڵگەی هەندێك زانا باس ئەکات لە دروستی بەڕۆژوو بوونی ساڵ دووازدەی مانگ بەم حەدیسەی حەمزە، لە دواییدا قسەی لەسەر کردووە و فەرموویەتی:

وە ووتویانە پرسیار کردنەکەی حەمزە لەبارە ڕۆژوو گرتنی سەفەرەوە بووە، نەك لەبارەی ڕۆژوو گرتنی ساڵ دووازدەی مانگ، وە لەمەدا مانای ڕۆژوو گرتنی ساڵ دووازدە مانگی تێدا نییە.

چونکە ئوسامەی کوڕی زەید ئەفەرموێت: پێغەمبەر ﷺ بە بەردەوامی بەڕۆژوو ئەبوو تاوەکو ئەیان ووت ئیتر ڕۆژوو ناشکێنێ، ئەحمەد لە موسنەدەکەیدا تەخریجی کردوە. وە ئاشکراشە کە پێغەمبەر ﷺ هەموو ساڵەکە بەڕۆژوو نەئەبوو، کەواتە کاتێك باسی بەردەوام بوون لە ڕۆژوودا ئەکرێت، ئەوە ناگەیەنێت کە مانای ڕۆژوو گرتنی هەموو ساڵەکە بێت (تمام المنة)

(7) ئەمە لەو بەڵگانەیە کە کەراهەتی هەیە هەموو ساڵ ڕۆژوو بگیردرێت، لەگەڵ جیاکردنەوەی ڕۆژە حەرامەکاندا، چونکە ئەگەر ڕۆژوو گرتنی هەموو ساڵ دروست بووایە، یان پەسەند بووایە ئەوە لە هەموو شت زۆرتر کاری پێ ئەکرا، وە لە هەموو شت باشتر ئەبوو، چونکە تەنها عیبادەت بەهێز ئەبێت، وە ئەگەر عیبادەت بووایە شتی تر لەو بەهێزتر نەئەبوو، هەروەك لە ئیبنوقەییمەوە باس کرا (تمام المنة).

نێرراوی خوا؟ فەرمووی: ئێوە لەمەدا وەك من نین، من ئەمێنمەوە پەروەردگارم خواردن و خواردنەوەم پێ ئەبەخشێت، ئێوە کارێك مەگرنە ئەستۆ کە لە تواناتانا نەبێت.

وە زانایان ئەم قەدەغە کردنەیان لەسەر کەراهەت داناوە.

ئەحمەدو ئیسحاق و ئیبنومونذیر ڕێیان داوە بە دانە دەم یەکی ڕۆژوو (وصال) هەتا پارشێو، بە مەرجێك لەسەر ڕۆژوو گرەکە گران نەبێت.

بەپێی ئەوەی بوخاری ئەگێڕێتەوە لە ئەبوسەعیدی خودریەوە ﷺ کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (لا تُوَاصِلُوا، فَأيُّكُم أرَادَ أن يُوَاصِلَ، فَلْيُوَاصِل حتى السَّحَرِ). واتە: ڕۆژوو مەدەنە دەم یەك، وە هەرکەس لە ئێوە بیەوێ ڕۆژوو بداتە دەم یەك با هەتا پارشێو بێت.

==================

سایتی بەهەشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ